

Vlastimir Mrdaković

A TÁRSULT MUNKÁÉRT VÍVOTT HARCUNKBAN FELMERÜLŐ NÉHÁNY ALAPVETŐ KÉRDÉS ÉS FELADAT*

A községi politikai nagygyűlés mai összejövetelével, illetve ezen az összejövetelen tartott megbeszéléssel kezdődik el Szabadkán a társult munkáról szóló törvény tervezetének nyilvános megvitatása. A politikai előkészületek azonban a társult munka szervezeteiben, a helyi közösségekben és a társadalmi-politikai szervezetek szerveiben már több mint egy hónapja, illetve a JKSZ Központi Bizottságának harmadik ülése óta tartanak községünkben.

A társult munkáról szóló törvény és a társadalmi rendszert szabályozó egyéb törvényeink lehetővé teszik néhány nyílt kérdés gyorsabb és konkrét megoldását, és azt, hogy a munkásosztálynak a munkafeltételek és a munkaeredmények feletti közvetlen hatalmán alapuló öngazgatású szocialista társadalmunk további fejlődési irányvonalait meghatározzuk.

Ez egyben alkalom arra, hogy összegezzük az eddig elért eredményeket, méltassuk a társult munkában az öngazgatási viszonyok építésében felmerülő problémákat és hiányosságokat, bíráljuk és korrigáljuk a következetlenségeket, ellentmondásokat – továbbá hogy a törvénytervezetben meghatározott megoldások alapján kijelöljük az egész társult munka rendszerének építésében a további akciókat.

Ezért szem előtt tartva a küldöttrendszerben az öngazgatási viszonyok elért fejlettségi fokát, a társult munkáról szóló törvény tervezete nyilvános megvitatásának nyitnak, bírálónak, alkotójellegűnek és szabadnak keil lenni, hogy a dolgozók minél jobban hozzájárulhassanak a törvény végleges megalkotásához és annak alkalmazásához. Más szavakkal, a nyilvános vita folyamán nem szabad az akciót előadásra illetve az előadás végighallgatására szűkíteni. Ellenkezőleg, a törvény lényegének értel-

* A Szakszervezeti Szövetség Községi Tanácsa elnökének, Vlastimir Mrdakovićnak Subotica község politikai nagygyűlésén 1976. május 20-án elhangzott bevezetője.

mezése folyamán mindannyiunknak egyben hallgatónak és előadónak is kell lenni.

A JKSZ Központi Bizottságának harmadik ülésén hozott záróhatározatok, a JSZSZ Tanácsának hatodik ülésén hozott záróhatározatok és az öngazgatású szocialista társadalmi-gazdasági viszonyok építésével kapcsolatos akciókkal és feladatokkal foglalkozó más dokumentumok által kijelölt feladatok alapján a nyilvános vita akciójában a szubjektív szocialista erőknek ki kell venni részüket. Ma meg fogjuk hozni ennek az akciónak a programját is, és e program megvalósítása érdekében a feladatok hordozói maximális politikai felelősségtudattal konkrétan részt vállalnak.

Több mint öt év telt el az alkotmányfüggelékek meghozatala óta, és két teljes év az új alkotmányunk meghozatala óta. Ez az időszak a munkásosztály harcának jegyében telt el, hogy a munkások még teljesebben uralkodjanak munkájuk feltételei és eredménye felett, hogy egészében uralják a gazdasági és politikai hatalom központjait, hogy a döntéshozatal munkaközösségeikben ténylegesen közvetlen gyakorlatukká válják, hogy a társadalmi folyamatok a dolgozók közvetlen hatása és ellenőrzése alatt álljanak. Szabadka dolgozói méltóan hozzájárultak társadalmunk munkásosztályának harcához, az erőfeszítéseket koronázó eredményekhez.

A községben a társult munka alapszervezeteiben és a munkaközösségekben 450 küldöttséget választottak meg. Ebből 12 küldöttséget a mezőgazdasági magántermelők, egyet pedig az iparosok választottak. A küldöttségekbe több mint 6000 küldöttségi tagot választottak, akiknek 60 százaléka a közvetlen termelésben dolgozik, 11 öngazgatási érdekközösség alakult. Minden tmsz-ben, munkaszervezetben és tmsz-ben működnek a munkástanácsok, öngazgatási munkásellenőrzési szervek, a tmsz-ekben pedig még a dolgozók gyűlése is. Minden tmsz be van jegyezve a bíróságon az öngazgatású társult munka formájának megfelelő jegyzékébe, és pedig:

1. 149 munkaszervezet,
2. munkaszervezet társult munka alapszervezetekkel 29 (ebből 27 gazdasági, 2 pedig gazdaságon kívüli),
3. munkaszervezet társult munka alapszervezet nélkül 120 (ebből 53 gazdasági, 67 pedig gazdaságon kívüli),
4. a tmsz-ek száma 129 (102 gazdasági, 27 gazdaságon kívüli),
5. összetett társult munkaszervezet 3.

E néhány adat is bizonyítja, hogy Szabadka munkásosztálya a JKSZ-gel az élen kivette részét forradalmunk új szakaszában a társult munkáért vívott harcban. Ezt az időszakot, amely az új alkotmány meghozatalával és a pártkongresszusokkal kezdődött, az az új feladat jellemzi, hogy határozottabban haladunk az emberi munka felszabadítása felé, hogy a régi társadalom helyett olyan társadalmi feltételeket teremtsünk, amelyek

között kifejlődhet a társulás, amelyben minden egyén szabad fejlődése egész társadalmunk szabad fejlődésének feltétele. Ez a szabad termelők társulásának, útja illetve a szabad és sokoldalúan fejlett személyiségek társadalmi viszonya, akik ezt a viszonyt közvetlenül, lényük társadalmiasságával összhangban valósítják meg. Szocialista öngazgatási viszonyaink jelenlegi legfontosabb problémája ezek szerint már nem a társult munka egyes összetevő részeinek fejlesztése, hanem a társult munka egész rendszerének olyan megformálása, hogy a dolgozók uralják az egész társadalmi újratermelést és a politikai hatalmi rendszert.

E lényegbevágó feladatok milyen alapossággal valósulnak meg a konkrét környezetben a nyilvános vita és annak részei – a fennálló gyakorlatot és a társult munkáról szóló törvény tervezetében nyújtott megoldásokat összehasonlító elemzések mutatják meg.

Engedjék meg, hogy kitérjek a társult munkáért vívott eddigi harcunkban felmerült néhány kérdésre.

A törvénytervezet a társult munka alapszervezetet technikai-gazdasági egységként határozza meg, amely jövedelmet valósít meg, amelyben megvalósul a közvetlen öngazgatás, és ezáltal a dolgozók teljes jövedelmükkel rendelkeznek. Ellenben nem csak technikai és gazdasági egység, nem csak az emberek és gépek pusztá halmaza, hanem ennél sokkal több, a társult dolgozók alapvető munka- és öngazgatási közössége, akik a jövedelmet önállóan és közvetlenül valósítják meg, és osztják el. A társult munka alapszervezete alapul szolgál az egész társadalmi és gazdasági felépítményhez, ebből következnek az összes többi szervezési formák a társadalomban. Eszerint nem egy autochton, zárt szervezési egység, hanem a dolgozók érdekei által más tmsz-ekkel szemben nyílt, azokkal kapcsolatban álló közösség, és éppen az ilyen kapcsolatának köszönve igazolja létezésének értelmét, ezáltal valósítja meg azt a társadalmi funkciót, amiért megalakult. A társult munka alapszervezeteinek megalakítása nincs ellentétben a gazdasági szubjektumok integrációs folyamataival, ügyviteli társulásokkal, stb. Inkább ezeket a folyamatokat kiegészítő akciónak tekinthetjük. Az integrációval elért gazdasági célokat és hatásokat a társult munka alapszervezeteinek megalakítása társadalmi tartalommal – az öngazgatással egészíti ki. Vagyis az öngazgatással megnövekedett anyagi alapokon, a magasabb szintű jövedelemszerzési feltételek mellett közvetlen öngazgatást lehetővé tevő rendszert építünk, de közben nem gyengítjük a kapcsolatokat és azok hatásait. Ezt úgy érhetjük el, hogy a jövedelmet közvetlenül azon a szinten osztjuk el, ahol azt megvalósították, majd a bővített újratermelési részt a más tmsz-ekkel kötött öngazgatási megegyezések alapján társítjuk, és közösen rendelkezünk velük.

A tmsz-ek megalakulására vonatkozó fentebbi adatokból láthatjuk, hogy a tmsz-ek megalakulásának folyamata még nem fejeződött be,

sőt mondhatjuk, hogy kezdeti fázisában van. Az a tény, hogy 129 önálló tmsz-et képező tmsz-ünk van, és 120 munkaszervezetben nincsen alapszervezet, bizonyítja, hogy még csak a kezdetén vagyunk a társult munka megvalósításának az alkotmányos elvek alapján. Az eddigi törekvéseink és akcióink e téren az egyes társult munkaszervezetekben uralkodó konzervatív magatartás és csoporttulajdoni viszonyok miatt csak részben jártak eredménnyel.

Gazdasági és szociális szempontból tekintve látható, hogy nálunk igen sokféle a megoldás, mintha nem egy egységes, alkotmánnyal meghatározott öngazgatású közösségről lenne szó. Nagyságuk szempontjából igen nagy eltéréseket észlelhetünk, az egészen kicsi, tíz dolgozót foglalkoztató tmsz-ektől egészen az 1000 dolgozónál is többet foglalkoztatóig. A kicsi, gazdaságilag erőtlen tmsz-ekben olyan tendenciók jutnak felszínre, hogy a munkaszervezet dönt a tmsz hatáskörébe tartozó kérdésekről, mert az arra képtelen. Olyankor viszont, amikor egész gyárak alakítottak tmsz-et, fennmaradt az a veszély és azok a feltételek, hogy a hatalmat különböző módon elidegenítsék. Ily módon a megalakításuk fő értelme – a dolgozóknak munkaeredményeikkel való társulása az új névvel illetett régi tartalom mellett elsikkad. Annak ellenére, hogy nincs szabály arra, milyen a tmsz optimális nagysága, a szélsőséges esetekben nem lettek tiszteletben tartva az alkotmányos kritériumok, nem lettek kihasználva az alkotmány nyújtotta lehetőségek olyan tmsz-ek létesítésére, amelyekben megvannak a gazdasági feltételek (olyan értékek termelésére, amelyek mások számára is felhasználható értékek, és ennek alapján jövedelmet valósítanak meg), de szociális feltételek is (arra, hogy keretében lehetőség nyíljon minden egyén közvetlen öngazgatására).

A tmsz-ek különböző nagysága kihat az öngazgatási szervezetszervezetekre is. A kis tmsz-ekben nem eléggé határozott, bizonytalan a gazdasági, anyagi alap, és ebből következően bizonytalan a keretében társult dolgozók öngazgatásának alapja is. A túl nagy tmsz-ekben a dolgozók gyűlése tömeges, és így az egyén, az öngazgató nehezen tudja akaratát közvetlenül kinyilvánítani, ily módon az egész öngazgatási szervezet az öngazgatás ellenes magatartás palástolására szolgál, vagy egyes elidegenült csoportok illetve egyének törekvéseinek kendőzésére. Biztosan állíthatjuk, hogy az ilyen megoldások nem a dolgozók érdekeit szolgálják, és nem lehet az öngazgatási tevékenységük pozitív eredményének tekinteni. Egy bizonyos távolságot kell a dolgozóknak áthidalni, hogy az új alkotmány által nyújtott lehetőségeket saját hasznukra fordítsák, felkészületlenségüket, eszmei képzetlenségüket és elégtelen szervezetszerveztséget leküzdjék. Ezt az úrt helyenként a technokrata erők sajátították ki, és mindaddig míg maguk a dolgozók nem szűkítik hatalmukat, az öngazgatás fenyegető alternatívái lesznek.

Gyakori eset, hogy egyes tmsz-ek, különösen a kedvezőbb anyagi helyzetben levők zárt öngazgatási egységet képeznek, akik számára nem létezik a „külső világ“ és a jövedelem feletti csoportérdeket a társadalmi jelleg fölé emelik. Gyakran megfélemlenek arról, hogy a tmsz létesítése a társadalmi munka integrációjával nem ellentétes folyamat, sőt, olyan társadalmi szervezési forma, amely még inkább elősegíti az integrációval megerősített anyagi alapokon a feltételek kialakulását a társult dolgozók közvetlen öngazgatásának megnyilvánulásához. A tmsz bezárkózása nem a dolgozók akaratából, legalább is nem az ő érdekekben jön létre, hanem a technokrata erők „csorbítatlan hatalmáért” vívott harca eredményeként, gyakran primitív önzés, kispolgári felfogás eluralkodásaképpen. Az ilyen magatartás különböző deformációkat von maga után, a vezető beosztású személyek számának valamint a közös szolgálókban a hivatalnokok számának megnövekedését, stb. Nem kerül sor párhuzamosan öngazgatási megegyezés útján a tmsz-ek egymásközötti kapcsolatának kialakítására, ami közös érvényesülésük fontos feltétele, amely egymásközötti gazdasági és munkakapcsolatukból ered. Ily módon nem valósul meg az öngazgatású társadalmi viszonyok erősödésének és fejlődésének döntőjelentőségű feltétele, mert nem erősödik az anyagi alap, amelyre e viszonyok támaszkodnak.

A tmsz megalakítása az egyedüli lehetőség a társadalmi újratermelésben az összes szubjektumok széles körű összekapcsolásának gyorsítására és a munkásosztály érdekeinek szintjére emelésére. Ezzel meglesznek a feltételek ahhoz, hogy a munkaszervezet növekedésével a döntéshozatal fórumai ne távolodjanak el a közvetlen termelőtől, vagyis kialakulnak a feltételek a társadalmunkban végbemenő integrációs folyamatok szocialista jellegének megvalósulásához. Mindaddig míg az integráció kizárólagos célja a gazdasági siker, és figyelmen kívül maradnak az e folyamatokat követő szociális jelenségek, az ilyen integrációk a tőke felhalmozódásának a tőkés társadalmakból ismert sok elemét vonják maguk után. Az öngazgatási integráció célja nem lehet a jövedelem növelése és összpontosítása, az csak funkciója, vagyis a társult munka dolgozóinak ellenőrzése alatt a termelőeszközök koncentrációja. Ott, ahol az integráció fő célja a jövedelem centralizálása és a jövedelem igazgatása, nem pedig az egyszerű és bővített reprodukció folyamatában a közös érdekek megvalósítása, és nem a bővített reprodukció részvevőinek a nagyobb munkatermelékenységért vívott harca, a rendszabályokkal felállított öngazgatási rendszer a jövedelem centralizálási rendszerének és monopolisztikus igazgatásának palástolására szolgál inkább, mint tényleges öngazgatásra. Innen van a gyakori válság az integrációs rendszerekben annak ellenére is, hogy azok legtöbbször gazdaságilag igazoltak és szükségesek.

A tmsz-ek megalakulásának rövid áttekintéséből levonhatjuk azt a következtetést, hogy a társult munkáról szóló törvény tervezetének nyilvános megvitatása során elsődleges feladatunk, hogy önbírálatnál mérlegeljük saját viszonyunkat az alkotmányos határozatokkal szemben, különösen, ha tudjuk, hogy a törvény értelmében a tmsz nem állhat magában, és a munkaszervezetnek sem lehet kettőnél kevesebb tmsz-e.

A társult munka kialakításával kapcsolatban fő álláspontunknak a tmsz-ek számának növelésére kell irányulni, hogy a munka és az eszközök társításával csökkenjen a munkaszervezetek és összetett társult munkaszervezetek száma. A munka és az eszközök társítása nem lehet pillanatnyi hanem tartós feladat. A jövedelem állandó növelésének motívumára kell alapulnia és egyben a dolgozók életszínvonalának növelésére is. Ez közös feladat, közös érdek, nem elvont, imaginárius kategória a személyi érdekekkel szemben.

A törvénytervezetben feldolgozott jövedelmi viszonyok világosan és egyértelműen megjelölik a termelő eszközök feletti társadalmi tulajdont. Az így megfogalmazott viszonyok kizárják a tulajdonjogi viszonyok érvényesülését, amelyek legtöbbször a társult munka technokrata struktúrájában a monopolista jogok formájában nyilvánultak meg, és többé kevésbé a centralizált jövedelemmel való rendelkezésre irányultak. Ez azt jelenti, hogy nem kerülhet sor e tulajdon csoportos vagy egyéni kiszajátítására, és senki sem élvezhet előnyöket más dolgozókkal szemben. Edvard Kardelj elvtárs a JKSZ Központi Bizottságának harmadik ülésén ezzel kapcsolatban a következőket mondta: „Mi a társult munkáról szóló új törvényben a társadalmi tulajdonnak nem valami statikus modelljéből indulunk ki, mint ahogyan abból a felfogásból sem, hogy a szocializmusnak sokféle formája van, és ezek saját körülményeiket figyelembe véve – ahogy gyakran olvashatjuk a propaganda cikkekben – az egyedüli helyes utat képezik, a legjobbat, sőt örökösét. A mi felfogásunk szerint a szocialista társadalmi viszonyok alakulása összetett, hosszantartó történelmi folyamat, melyben a fejlődésnek soha sem lesz vége, mint ahogyan a történelemben a fejlődés sohasem ér véget. A jelenlegi szocialista gyakorlatban e folyamat fő hajtóereje, véleményem szerint, éppen a társadalmi tulajdoni viszonyok fejlődése, melyben a szocialista társadalom anyagi és szubjektív erői képesek lesznek fokozatosan leküzdeni a monopólium-tulajdon minden formáját. Ilyen értelemben a társult munkáról szóló új törvényünk nem tekinthető egyetlen lehetséges modellnek, sem szocialista fejlődésünk végső, tökéletes aktusának.”

A társult munkáról szóló törvény tervezetének és az alkotmányos rendelkezéseknek a jövedelmi viszonyokra vonatkozó része szerint a társadalmi tőke forgásának egész folyamatában a társult munka alap-

szervezetének dolgozói felé irányul. Ezért az egész jövedelem, amely a piacon vagy a társult munka valamely más fokozatán megvalósul, a társult munka alapszervezeteiben kell, hogy összpontosuljon.

A társult munkáról szóló törvény tervezete tehát az alapvető társadalmi-gazdasági viszonyok jellegének kifejezője, és meghatározza a jövedelem társadalmi-gazdasági tartalmát kiindulva a megvalósításában létrejövő viszonyokból. A jövedelem megvalósításában létrejövő viszonyok alapján meghatározza a jövedelemszerzés és elosztás viszonyait is.

A jövedelem társadalmi jellegéből következik, hogy a társult munka alapszervezetében megvalósított jövedelem nemcsak annak az alapszervezetnek a dolgozóit illeti meg, hanem a társult munka más dolgozóit is, akik hozzájárultak a jövedelem megvalósításához. Ebből kifolyólag a jövedelem az elosztás folyamán nemcsak a társult munka konkrét alapszervezetében szolgál a személyi és közös fogyasztás kielégítésére és az anyagi alap bővítésére, hanem az egész társadalom általános és közös szükségleteinek kielégítésére is. Ez viszont nem jelenti azt, hogy a társult munka alapszervezetének dolgozója mellett más is dönthet a jövedelem szerzéséről és annak elosztásáról.

A társult munkáról szóló törvény tervezete pontosan meghatározza a jövedelemszerzési viszonyokat, pontosan előírja, hogy az árpolitika a társult munka funkciójába tartozik (56. szakasz). Ennek értelmében a törvény kizárja azt a lehetőséget, hogy a jövedelemszerzést etatista döntéshozattal vagy a társult munkában a vezető technokrata erők monopólista jogai által rendszabályozzák. A társult munkában a dolgozók jogában áll, hogy más öngazgatási szervezetekben dolgozókkal együtt öngazgatási jogaikkal és felelősségükkel összhangban valamint a piaci törvények alakulása szerint társadalmi megállapodás és öngazgatási megegyezés által rendszabályozzák a jövedelemszerzési viszonyokat.

A társult munkáról szóló törvény tervezete széles lehetőséget nyújt a munka és az eszközök további társítására, míg a közös jövedelem szerzése és elosztása feltételeinek pontos meghatározása mellett a társult munka dolgozóinak öngazgatási jogaival és felelősségével összhangban kizárja a szűk keretekbe való zárkózás lehetőségét, kedvező alapot teremt a jövedelem társadalmi lényegének megvalósulásához, de nem az eszközök és a munka adminisztratív társításával, hanem az öngazgatási társadalmi viszonyaink fejlődésével összhangban.

A törvény többek között pontosan meghatározza a holt munka társadalmi-gazdasági funkcióját is. Annak az elvnek a következetes megvalósítása érdekében, hogy a dolgozó dönt a termelés minden tényezőjéről, a társult munkáról szóló törvény tervezetében a dolgozók társadalmi-gazdasági viszonya a holt munkával szemben – a saját- és az egész társadalmi holt munkával szemben – oly módon van meghatározva, hogy

a holt munkával való gazdálkodás a jövedelemszerzés és a személyi jövedelem megszerzésének egyik alapja.

Abból a tényből kiindulva, hogy a társadalmi tevékenységek munkaeredményei az anyagi termelés jövedelmére hat ki, a társult munkáról szóló törvény tervezete megoldást ad az anyagi termelés és más társadalmi tevékenységek közötti viszonyokra. A munka szabad cseréje által a társult munka alapszervezeteiben dolgozóknak, akik eszközöket különítenek le a társadalmi tevékenységekben foglalkoztatott dolgozók részére, joguk van dönteni ezekről az eszközökről, míg az e tevékenységeket végző társult munka alapszervezetek dolgozóinak joguk van az anyagi termeléssel foglalkozó alapszervezetekben dolgozókkal azonos társadalmi-gazdasági helyzetre. Ily módon hidaljuk át az eddigi költségvetési megoldást valamint az anyagi termelésben és a társadalmi tevékenységben foglalkoztatott dolgozók helyzete közötti különbségeket, jövedelmi viszonyt állítunk fel a társadalmi munka e két nagy területe között.

A törvénytervezetben jelentős újdonság az is, hogy meghatározza a személyes munkának a társult munkával való kapcsolatának és társulásának társadalmi-gazdasági alapját. A törvény a személyes munkának a társult munkával való különböző társulási formáját irányozza elő, miközben a dolgozó, aki saját eszközeit és saját munkáját társítja a társult munkával, elnyeri azokat a jogokat, amelyekkel a társult munka dolgozója rendelkezik a folyó és holt munka alapján. Az ilyen megoldások bizonyára jelentősen serkenteni fogják a személyi és a társult munka összekapcsolódását.

A társult munkáról szóló törvény tervezete részletesen szabályozza a jövedelem elosztását.

A jövedelem társadalmi jellegéből kiindulva a társult munkáról szóló törvény tervezete kötelezővé teszi az összjövedelemből a közös és általános szükségletek közvetlen kielégítését (94. szakasz), amelyeket az öngazgatású szocialista társadalmi viszonyokkal összhangban öngazgatási megegyezésekkel vagy más határozatokkal állapítanak meg.

A társult munkáról szóló törvény tervezete továbbá szabályozza a dolgozók helyzetét a munkaközösségekben, és helyzetüket kiegyenlíti a társult munka alapszervezeteiben dolgozók helyzetével.

Szabályozva van még annak a jövedelemrésznek a lekülönítése is, amely nem a munka eredménye. A törvénytervezet kötelezővé teszi e jövedelemrésznek a lekülönítését a személyi és közös fogyasztási eszközök valamint a társult munka anyagi alapjának bővítésére szolgáló eszközök lekülönítése előtt. A törvénytervezet nem határozza meg pontosan, mi minden tekintendő a kedvező természeti adottságokból eredő jövedelemnek. Ezt a kérdést az öngazgatási megegyezésekben vagy más, törvényben

előírt módon kell rendezni. Ez a rendelkezés viszont kizárja annak a jövedelemnek az elsajátítását, amely nem a munka eredménye.

A társult munkáról szóló törvény tervezetében első alkalommal van meghatározva a tiszta jövedelem kategóriája, amelyet a személyi jövedelemre, közös fogyasztásra, a munka anyagi alapjainak bővítésére és a tartalékok felújítására osztanak fel a törvénnyel összhangban. A dolgozóknak a tiszta jövedelem feletti döntési joga a társult munka más dolgozóinak azonos szabadságával korlátozott. Az a tény, hogy az alapszervezet jövedelmét a dolgozók társadalmi tulajdonban levő eszközökkel valósítják meg, vagyis amelyek minden dolgozó tulajdonát képezik, az egymásközötti függőségben, minden dolgozót arra kötelez, hogy ezeket az eszközöket ne csak reprodukálja, hanem növelje is. Éppen ezért a társult munka alapszervezetének dolgozói elsősorban a munkaszervezeten belül, majd más társult munkaszervezet dolgozóival öngazgatási megegyezést kötnek a jövedelem elosztásának alapjairól és kritériumairól.

A társult munkáról szóló törvény tervezete meghatározza a tiszta jövedelem elosztásának alapvető kritériumait, amit tovább öngazgatási megegyezésekben kell feldolgozni.

A dolgozók személyi jövedelmének megállapításakor a társult munkáról szóló törvény tervezete a jövedelem és a személyi jövedelem társadalmi jellegéből indul ki és a személyi jövedelem összegét minden egyes személynek a társult munka alapszervezete jövedelméhez való hozzájárulásától, a munkaeredménytől teszi függővé, vagyis a társult munka alapszervezete termelékenységének növekedésétől illetve az egész társult munka termelékenységének növekedésétől. A társult munkáról szóló törvény tervezete még egyszer kitűzte azt a feladatot, hogy minden társult munka alapszervezetben meg kell határozni a munka mennyisége és minősége valamint a szolidaritás alapján a személyi jövedelem elosztásának kritériumait és alapjait. Más szavakkal, minden munkahelyen fel kell mérni a munkát, munkaeredményt, mert csak ily módon kerülhet minden dolgozó azonos helyzetbe és csak ily módon szűnhet meg a bérvizony és az élőködés az elosztásban. Ez egyben azt is jelenti, hogy a munka szerinti elosztás elve által harcolunk a technokraták ellen, akik a kedvezőbb anyagi helyzet kiharcolására törekednek.

A társult munkáról szóló törvény tervezetének nyilvános megvitatását alkotó szellemben kell vezetnünk, a gyakorlatban ellenőriznünk kell minden megoldást, amit a törvénytervezet a társadalmi-gazdasági viszonyok rendezésével kapcsolatban nyújt, továbbá a gyakorlatban észlelt pozitív eredményeket be kell építenünk a társult munkáról szóló törvény tervezetébe. Ezekből az okokból kifolyólag felül kell vizsgálni a társult munkában a jövedelmi viszonyok funkcionálását, és a törvénytervezetben

meghatározott megoldásokat kell alkalmazni. Ennek érdekében a következőket kell tenni:

– Felül kell vizsgálni a jövedelemszerzési viszonyokat, számon kell tartani e területen a társadalmi fejlődést gátló problémákat, és fel kell fedni a jövedelemszerzési viszonyok öngazgatási rendszerét romboló jelenségeket és azok hordozóit.

– Fel kell fedni még a csoporttulajdonra és monopolista jogra való törekvés jelenségeit, amelyek ellentétben állnak a jövedelem társadalmi jellegével és a termelő eszközök feletti társadalmi tulajdonnal. Ezek a jelenségek legjobban a jövedelemszerzés és elosztás elemzése alkalmával kerülnek felszínre.

– Ellenőrizni kell továbbá a szabad munkacseré funkcionálását, és mérlegelni kell, hogy milyen mértékben valósult meg az anyagi termelés és a társadalmi tevékenységek munkája és jövedelme közötti kapcsolat, milyen mértékben él még a költségvetési szellem e területeken.

– A jövedelem elosztásával kapcsolatban minden környezetben meg kell állapítani, hogy milyen mértékben valósult meg a munka és a munkaeredmények szerinti elosztás, és be kell illeszteni a törvény rendelkezéseit a már meglévő megállapodásokba, hogy kiküszöböljük az elosztásból a bérvizonyokat, a piaci törvények és a monopolista helyzet eluralkodását. Meg kell még vizsgálni, hogy az elosztás kapcsolatban áll-e a fejlesztési tervekkel és programokkal, mert azokkal szorosan összefügg.

– A személyi jövedelmek elosztása terén meg kell vizsgálni, hogy az milyen mértékben a munka eredménye, és a munka eredményét minden munkahelyen külön megállapítják-e. Fel kell még ezenkívül fedni azokat a jelenségeket és a jelenségek hordozóit, amelyek akadályozzák minden munkahelyen a munka és a munka eredményének megállapítására szolgáló mércék és kritériumok alkalmazását. Környezetünkben a technokrata-bürokrata erők azt a tézist hangoztatták, hogy sok munkahelyen a munka és a munka eredménye nem mérhető. A nyilvános vita folyamán harcolnunk kell ezekkel az erőkkel, mert megkíséreltik akadályozni a társult munkáról szóló törvény alkalmazását a személyi jövedelmek elosztása és az öngazgatás terén.

A törvénytervezetről szóló vita biztosan felszínre hozza az öngazgatási szervezés azon megjelenési formáit is, amelyek a közvetlen öngazgatás követelményei és a mindennapi öngazgatási gyakorlatban felmerülő jelentős kérdések közötti egyensúly legdemokratikusabb módjára törekednek. E tekintetben egészen pozitív tapasztalatokkal és megoldásokkal is találkozhatunk, de olyanokkal is amelyek az öngazgatási döntéshozatal és annak megvalósításának szintéziséhez kapcsolódó alapvető tényeket is figyelmen kívül hagyják. Ezért bíráló szemmel kell felülvizsgálni az olyan gyakorlatot, amelyben a munkástanácsot mellőzték, és a legkisebb kér-

désekkel is a dolgozók gyűlését terhelték. Ily módon egy meghatározatlan formájú demokratizmus alakul ki, amikor „nem lehet látni a fától az erdőt”, amikor a lényeg a forma helyettesíti. Ezáltal lehet a leggyorsabban, a legrövidebb úton kompromittálni a közvetlen öngazgatás fő eszméit. Az ilyen atmoszférában kendőzik el legtöbbször a felelősséget a csoport-felelősségre hárítva azt. A dolgozók gyűléseinek fedezékében kedvező lehetőségek rejlenek a technokrata és más öngazgatás ellenes erők számára a megoldásokért vállalt felelősség alóli kibúvókra, hogy méginkább megerősíthessék saját pozíciójukat az öngazgatásban vetett bizalom megingatásával. Néhol a dolgozók sajátos módon reagálnak az ilyen módszerekre: nem jelennek meg a gyűléseken, vagy csak passzívan vesznek részt azokon. Szemmel láthatólag a munkástanács szerepét, mint öngazgatási szerv szerepét az őt megillető módon kell érvényre juttatni, hogy a dolgozók gyűlésén meghatározott globális politika keretében operatív határozatokat hozzon, és gondoskodjék azok megvalósításáról. Ezek szerint az öngazgatási szervezetben a problémákat rendszerezni kell jelentőségük szerint, és a dolgozók gyűlése elé csak a stratégiai jelentőségűeket kell terjeszteni, csak azokat, amelyek a társult munka dolgozóinak társadalmi-gazdasági helyzetét érintik.

Ezzel párhuzamosan ki kell emelni a felelősségvállalás kérdését a társult munkában az öngazgatási és más funkciók betöltése alkalmával. Nem lehet megtűrni azt a gyakorlatot, hogy mindenért mindenki, tehát senki sem felelős. Ez különösen azokra a szolgálatokra és egyénekre érvényes, akik tisztségükből kifolyólag felelősek a javasolt határozatok minőségéért, de ugyanez vonatkozik az öngazgatási határozatok meghozatalában más részvevőkre is. Mind ritkábban védekezhetünk azzal, hogy számunkra valami érthetetlen, neki kell gyürkőznünk, hogy behatoljunk a problémák lényegébe arra törekedve, hogy a határozat által hassunk a társadalmi-gazdasági viszonyokra. Továbbá meg kell szilárdítanunk, erősítenünk a felelősségtudatot az öngazgatási tisztségek viselésében – mert ez alapfeltétele az öngazgatási döntéshozatalnak. Különösen vonatkozik ez a küldöttrendszerben és valamint a termelés és a társadalmi tevékenységek közötti munkacsere és kapcsolat rendszerében betöltött funkciókra. E komponensek nélkül e társadalmi megoldás is nehezen fog megfelelni öngazgatási rendeltetésének és értelmének.

A társult munkáról szóló törvény tervezete számunkra társadalmi-politikai kötelezettséget jelent, melynek segítségével a társult munkáért vívott harcunkat meg is kell nyernünk. Ez a törvénytervezet kezdete a tmsz-ek belső viszonyainak tényleges, konkrét, gyakorlati rendezésének a normatív megoldás helyett. Többé nem elégedhetünk meg azzal, hogy megalkotottuk a tmsz-et azzal, hogy legjobb esetben bejegyeztettük a bírósági iktatóba, vagy hogy – elkészítettünk legtöbbször lemásoltunk –

egy egész sor öngazgatási megegyezést, amelyek senkit semmire nem köteleznek. A társult munkáról szóló törvény tervezete mindenekelőtt egy olyan dokumentum, amely lehetőséget nyújt minden manipuláció megakadályozására. Az a törekvés, hogy a dolgozó tudja, hogy mit és miért alkot, lényegében harc azért, hogy a társadalmi viszonyok egésze felett is uralkodjék. Mi hiába mondjuk, vannak öngazgatási érdekközösségeink, alkalmazzuk a munkacserét, megalakítottuk az alkotmányos elvek alapján a tmsz-eket, vagy hogy a küldöttségi tagok 60 százalékát a közvetlen termelők soraiból választottuk, ha nem valósítjuk meg, hogy a közvetlen termelésben dolgozók döntsenek is arról, amit termelnek. Társult munka nélkül, amikor a dolgozó nem csak a termelés, hanem a döntéshozatal szubjektuma is nem beszélhetünk öngazgatási alapokon nyugvó kultúráról, oktatásról, sem egészségügyről.

A társult munkáról szóló törvény tervezetével kapcsolatos politikai akció vezetése közben külön figyelmet kell fordítani arra, nehogy kisajátítsák e dokumentumot a technokraták, bürokraták, vagyis az öngazgatás ellenségei. Ezek az erők mindig megtalálták helyüket az új társadalmi változásokban, éppen a változások fedezékében. Az öngazgatás ellenségei gyakran nagyon ügyesen kihasználták a mulasztásokat, kialakították „saját verziójukat”, amelyet egyedüli, sérthetetlen tényként érvényesítettek. Az ilyen gyakorlatot a társult munkáról szóló törvény tervezetében teljes mértékben meg kell hiúsítanunk, mert előfordulhat, hogy a nyilvános vita befejeztével a társult munkáról szóló törvénynek egy technokrata vagy bürokrata változatát kapjuk meg, amely alattomosan kizárja a dolgozókat az általuk létrehozott javak feletti döntésből. Ennek megvalósításáért a nyilvános vitán való részvételre fel kell készítenünk és be kell vonnunk a közvetlen termelésben dolgozókat, míg a szakcsoporthoz a társult munkáról szóló törvényről nem medítálgatni, elmélkedni kell, hanem minden konkrét társult munka alapszervezetben konkrét megoldásokat kell keresni. A társult munkáról szóló törvény tervezetének megvitatását nem szabad a törvény szövegének pusztá ismertetésére csökkentenünk, hanem alkotó tevékenység formájában kell felvázolnunk, amely által a törvény lényegének konkrét alkalmazására kerül sor. A nyilvános vita során az öngazgatási gyakorlatunk pozitív tapasztalatait kell előtérbe helyezni, de ugyanakkor a negatív jelenségeket is fel kell használnunk a törvényre támaszkodva, amelynek szellemében sor kell, hogy kerüljön a gyakorlat hatékony és minőségi változtatására.

A társult munkáról szóló törvény tervezetének megvitatása folyamán feleletet kell adni arra, hogy milyen mértékben valósult meg a munkaszervezetek öngazgatású átalakulása az alkotmányos elvek alapján, másrészt pedig széleskörűen felül kell vizsgálnunk környezetünkben az öngazgatási gyakorlatot. A vita folyamán fel kell fednünk a törvényter-

vezetel nem egyező állapotok okait, és nem a következményeket kell magyarázni, tehetetlenkedni, hogy „ezt nálunk nem lehet, mi ezt nem tudjuk” s ehhez hasonlók. A ránk váró feladat egyben az öngazgatási gyakorlat átalakításában végzett társadalmi-politikai tevékenységünk kritikai értékelése is. Éppen ezért a társult munkáról szóló törvény tervezetének megvitatása a dolgozók, a szakcsoportok és a vezetők ügye. E tevékenységben a szakcsoportok és a vezető személyek részt kell, hogy vegyenek minden környezetben a legmegfelelőbb megoldások alkotójellegű és konkrét alkalmazásának megvalósításában. Ez határozza meg a ránk váró munka felelősségét is, másrészt viszont ezáltal kerüljük el a társult munkáról szóló törvény „alkalmazkodó” változatának kialakulását, amely magában foglalja a technokratizmus, bürokratizmus, csoporttulajdoni magatartás, stb. keverékét.

A társult munkáról szóló törvény tervezetének megvitatását komplex társadalmi-politikai akcióként kell megszerveznünk. Minden társadalmi-politikai szervezet és öngazgatási szerv egybehangolt akciójával tudjuk sikeresen lebonyolítani a vitát és meghozni illetve alkalmazni a törvényt. Ezért az eszmei-politikai jellegű kérdésekben és a politikai akció vezetése szempontjából fontos kérdésekben egybe kell hangolni a tevékenységet és együtt kell működni minden koordinációs testületnek, kezdve a tmsz koordinációs szervétől a község koordinációs testületéig.

Fordította *Megadja Ida*

Rezime

Osnovna pitanja i zadaci koje iskrsavaju u našoj borbi za udruženi rad

Sastankom Političkog sabora opštine Subotica otpočela je organizovana javna diskusija o Nacrtu zakona o udruženom radu. Ovaj napis predstavlja uvodno izlaganje na tom saboru.

Radnička klasa Subotice, na čelu sa SKJ, u borbi za novu etapu naše revolucije, u borbi za udruženi rad, ostvarila je već vidne rezultate. Na tu konstataciju nas upućuju neki pokazatelji aktivnosti na polju samoupravnog i radnog povezivanja.

U ovom radu autor govori o nekim osnovnim pitanjima koja su uočena u dosadašnjoj borbi za udruženi rad.

Pre svega ističe da osnovna organizacija udruženog rada nije samo omeđena tehničkim i ekonomskim zaokruživanjem, niti je prosta gomila mašina i ljudi, već je ona mnogo više od toga: u idejnom smislu, ona je prevashodno osnovna radna i samoupravna zajednica udruženih radnika, koji samostalno i neposredno stvaraju i raspodeljuju dohodak.

U nastavku autor govori o problemima oko konstituisanja OOUR, o njihovoj veličini, samoupravnoj organizaciji, o tendenciji izolacije nekih osnovnih organizacija o enormnom povećanju broja rukovodilaca i službenika kao izraz borbe tehnokratskih snaga za „neokrjnenu vlast”.

Dalje autor govori o dohodovnim odnosima, koji su detaljno razrađeni u Nacrtu. Na kraju autor konstatuje da se mora zaoštravati pitanje odgovornosti za vršenje samoupravnih i drugih funkcija u udruženom radu. Ne može se tolerisati praksa da za sve odgovaraju svi, pa prema, tome niko.

Resümee

Grundfragen und Aufgaben in dem bisherigen Kampf für die Vergesellschaftete Arbeit

Mit einer Tagung des Politischen Rates der Stadtgemeinde von Subotica begann die organisierte öffentliche Diskussion über den Gesetzentwurf über die Vergesellschafteten Arbeit. Diese Schrift stellt die Einführungsrede dieser Tagung dar.

Die Arbeiterklasse Suboticas, an der Spitze der Kommunistischen Partei Jugoslawiens, erzielte schon sichtbare Ergebnisse im Kampf für die neue Etape unserer Revolution, im Kampf für die Vergesellschafteten Arbeit. Zu dieser Konstatation führen uns jene Erscheinungen, die in der Verbindung mit der Selbstverwaltung und der Arbeit eine Aktivität zeigen.

In dieser Schrift schreibt der Autor von einigen Grundfragen, die in dem bisherigen Kampf für die Vergesellschaftete Arbeit bemerkt wurden.

Vor allem wird es hervorgehoben, daß die Grundorganisation der Vergesellschafteten Arbeit nicht nur durch einen technischen und ökonomischen Kreis begrenzt ist, sie ist nicht nur ein Haufen von Maschinen und Menschen, sie bedeutet davon allem viel mehr: sie ist, in dem ideellen Sinn, vor allem eine arbeitenden und selbstverwaltende Gemeinschaft der vergesellschafteten Arbeitern, die ihr Einkommen selbstständig schaffen und ordnen.

In der Fortsetzung spricht der Autor von den Problemen um das Konstituieren der OOUR (=Grundorganisation der Vergesellschafteten Arbeit), von der Größe deren Grundorganisationen, von der Selbstverwaltungsorganisation, von der Isolations-tendenz einiger Grundorganisationen, von der enorm vergrößerten Zahl der Leiter und Beamter, als ein Ausdruck des Kampfes der technokratischen Kräfte um die „unberührten Herrschaft“.

In weiterem Text schreibt der Autor von den Einkommensbeziehungen, die im Gesetzentwurf einzeln bearbeitet sind. Am Ende konstatiert der Autor, daß die Verantwortungsfrage in der Ausübung bei den Funktionen in der Selbstverwaltung und bei anderen Funktionen in der vergesellschafteten Arbeit verschärft werden muß. Man kann nicht mehr jene Gewohnheit dulden, daß für alles alle antworten, da das heißt niemand.